

**Департамент культури, національностей, релігій та
охорони об'єктів культурної спадщини**

Одеської обласної державної адміністрації

**Одеська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. М. Грушевського**

Науково-методичний відділ

СЕНСИ ЧАСУ: ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ У ДАТАХ

**Методичні поради
культурно-просвітницької діяльності бібліотек щодо визначних подій
2026 року**

**Одеса
2026**

Верховна Рада України ухвалила Постанову № 14203 від 18.12.2025 «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2026–2027 роках»¹, яка визначає перелік важливих дат та ювілеїв видатних осіб і подій для відзначення на державному рівні в ці роки, з метою консолідації історичної свідомості, збереження пам'яті та організації відповідних заходів.

Серед важливих дат та ювілеїв видатних осіб і подій 2026 року:

- 450 років Острозької академії – першому закладу вищої освіти у Східній Європі²;
- 375 річниця битви під Берестечком³;
- 50-річчя утворення Української Гельсінської групи⁴;
- 170-річчя від дня народження Івана Франка⁵;
- 160-річчя народження Михайла Грушевського⁶ ((ім'я якого Постановою Кабінету Міністрів України № 843 від 08.06.1998 р. було присвоєно Одеській обласній універсальній науковій бібліотеці)⁷;

¹ Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2026-2027 роках [Електронний ресурс] : [Постанова Верховної Ради України № 4748-IX від 18.12.2025] // LIGA 360. Дата публ.: 18.12.2025. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T254748?an=1>. (дата звернення: 05.01.2026).

² Створення першої української вищої школи в Острозі [Електронний ресурс] : [історія створення академії] // Портал БЕТА : сайт. URL: <https://portalhistoryua.com/event/stvorennya-pershoyi-ukrayinskoyi-vyshhoyi-shkoly-v-ostrozi/>. (дата звернення: 07.01.2026).

³ Битва під Берестечком [Електронний ресурс] : [історичні передумови, хід битви, наслідки] // Моя Україна : пізнав. Інтернет-журнал. URL: <https://myukraine.org.ua/bytva-pid-berestechkom/>. (дата звернення: 07.01.2026).

⁴ Крупина В. 9 листопада 1976 року : Українська Гельсінська група [Електронний ресурс] : [іст. екскурс] / Віктор Крупина // Цей день в історії : вікіпроект. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/1109T/>. (дата звернення: 07.01.2026).

⁵ 15 фактів про Івана Франка [Електронний ресурс] : [про музей-квартиру Франко у Києві] // ФранкоVI : сайт. URL: <https://frankovi.com.ua/pro-nas/>. (дата звернення: 07.01.2026).

⁶ Грушевський Михайло Сергійович (1866-1934) [Електронний ресурс] // Київ нац. ун-т ім. Т. Шевченка : сайт. URL: <https://knu.ua/ua/geninf/osobystosti/grushevskiy/>. (дата звернення: 07.01.2026).

⁷ Про присвоєння імен бібліотекам Одеської, Чернівецької областей та м. Кисва [Електронний ресурс] : [Постанова Кабінету Міністрів України № 843-98-п від 08.06.1998 р.] // Kodeksy.com.ua : сайт. URL: <https://surl.li/ffmpxc>. (дата звернення: 08.01.2026).

- 120 років від дня народження Олени Теліги – поетеси та діячки ОУН⁸;
- 100 років від дня народження Ніни Антонівни Строкатої (Караванської, Строкатової) української мікробіологині, дисидентки, громадської діячки) і мецената, ім'я якої носить одна з вулиць Одеси⁹;
- 100-річчя економіста і мецената Богдана Гаврилишина¹⁰;
- 100-ті роковини вбивства в Парижі Симона Петлюри¹¹;
- 80-ті роки від дня народження Богдана Сушинського українського письменника, журналіста, редактора, літературознавця, громадського діяча, який протягом багатьох років обіймав посаду Голови правління Одеської обласної організації Національної спілки письменників України в Одеській області¹²;
- 60 років співака В'ячеслава Хурсенка¹³.

При плануванні заходів радимо орієнтуватися на **Календар знаменних і пам'ятних дат Одещини на 2026 рік**¹⁴.

⁸ 1906, народилася поетка, член ОУН Олена Теліга (у дівочтві – Шовгенева) [Електронний ресурс] // Укр. ін-т нац. пам'яті : сайт. URL: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/ypen/21/1906-narodylasya-poetka-chlen-oun-olena-teliga-u-divoctvi-shovgeneva>. (дата звернення: 08.01.2026).

⁹ Ніна Строката-Караванська. Донька української Одеси [Електронний ресурс] // Іст. правда : сайт. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/5c0b5fa4ec8d5/>. (дата звернення: 08.01.2026).

¹⁰ Богдан Гаврилишин [Електронний ресурс] : [віхи долі, біографія, лекції, книги Б. Гаврилишина, док. фільм «Богдан Гаврилишин: Місія – Свобода»] // Фонд родини Богдана Гаврилишина сайт. URL: <https://bhfamily.org/hawrylyshyn/>. (дата звернення: 08.01.2026).

¹¹ Лук'янюк В. 25 травня 1926 року : Вбивство Симона Петлюри [Електронний ресурс] : [іст. екскурс] / Володимир Лук'янюк // Цей день в історії : вікіпроект. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0525N/>. (дата звернення: 09.01.2026).

¹² Чернікова Л. Сушинський Богдан Іванович (1946-2020) [Електронний ресурс] : [біографія, фот., твори письменника] / Людмила Чернікова, Лариса Бур'ян // Вони залишили слід в історії Одеси : сайт. URL: <https://odessa-memory.info/ua/index.php?id=149>. (дата звернення: 11.01.2026).

¹³ Хурсенко В'ячеслав Володимирович // Вікіпедія. Відред.: 19.11.2024. URL: <https://surl.li/ppyxoj>. (дата звернення: 11.01.2026).

¹⁴ Знаменні і пам'ятні дати Одещини. 2026 рік [Електронний ресурс] : [Календар на 2026 рік] // Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського : сайт. Дата публ.: 24.11.2025. URL: <https://biblioteka.od.ua/wp-content/uploads/2025/12/Znamenni-i-pamyatni-daty-Odeshhyny.-2026-rik-.pdf>. (дата звернення: 04.01.2026).

Слід зосередити особливу увагу на вшануванні пам'яті героїчних воїнів України, які віддали свої життя за свободу й незалежність держави у сучасній війні. Їхня мужність та незламний дух є невід'ємною частиною національної історії та колективної пам'яті українського народу. У межах цього напрямку діяльності важливо постійно системно акцентувати на положеннях Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з відзначення подвигів ветеранів війни, проявлених під час захисту суверенітету територіальної цілісності та неділимості України на період 2023-2026 років»¹⁵.

Пропонуємо в бібліотеках здійснити оновлення експозицій: одну присвятити видатним особистостям, іншу – історичним подіям і ювілейним датам, визначеним у у Постанові Верховної Ради. Можна використовувати наступні назви: **«Герої України: ті, хто будує славу нації»** та **«Історія і сучасність України – у величі народу: розповідаємо світові»**.

З огляду на значну кількість ювілейних дат і постатей, що відзначатимуться у 2026 році, бажано згрупувати їх за тематичними напрямками:

1. «Борці за волю України: від козацької шаблі до сучасної зброї»:
 - Військова сучасність;
 - Українське козацтво;
 - Громадські та політичні діячі;
 - Військові – учасники боротьби за незалежність України.
2. «Творці української думки: ті, хто формує націю»:
 - Історики та історіографи;
 - Освіта;

¹⁵ Про затвердження плану заходів з відзначення подвигів ветеранів війни, проявлених під час захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України, на період 2023-2026 років [Електронний ресурс] : [Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2023 р. № 269-р] // Урядовий портал органів виконавчої влади України. Дата публ.: 30.03.2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-z-vidznachennia-podvyhiv-veteraniv-viiny-proiavlenykh-pid-chas-zakhystu-suverenitetu-terytorialno-tsilisnosti-i300323-269>. (дата звернення: 05.01.2026).

- Книгодрукування;
 - Вчені.
3. «Таланти України: постаті, що змінювали світ»:
 - Композитори, музиканти, музикознавці;
 - Лікарі;
 - Співаки, актори;
 - Архітектори;
 - Конструктори, інженери.
 4. «Еліта нації: архітектори слова, знання і справи»:
 - Літературознавці, письменники;
 - Викладачі, освітяни;
 - Юристи, правознавці;
 - Підприємці, меценати.

Доцільно залучати до проведення лекцій про видатних особистостей і ключові історичні події кваліфікованих фахівців у відповідних галузях.

Варто активніше використовувати соціальні мережі як ефективний інструмент інформування та популяризації заходів.

Пропонуємо низку рекомендацій щодо формування плану щомісячних заходів у межах тематичних циклів.

– Січень

- Презентація книжкових виставок: **«Українські воїни гартують Перемогу», «Сильна Україна – безпечний світ».**

– Лютий

- Історичні читання та зустріч з учасниками бойових дій : **«Війна України. Відсіч сьогодні: мужність щодня»;**
- До 375-ої річниці битви під Берестечком пропонуємо:

1. Презентація книжкової виставки **«Берестечко 1651: битва за свободу України».**

Розділи виставки:

- **«Україна середини XVII століття: шлях до визвольної війни»** (передумови Національно-визвольної війни; соціально-політична ситуація; союзники і противники);
- **«Битва під Берестечком: перебіг подій»** (сили сторін, ключові етапи битви, причини поразки козацького війська);
- **«Богдан Хмельницький і козацька старшина»** (роль гетьмана, внутрішні суперечності);
- **«Подвиг і трагедія козацтва»**
- **«Берестечко в історичній пам'яті та культурі»**

2. Віртуальна виставка:

- **«І про Жовті Води, І містечко Берестечко...» : славетний шлях гетьмана Богдана Хмельницького**
<https://massovoodessa.blogspot.com/2020/12/blog-post.html>

3. Лекція «Берестечко в історії України: подія, що не зникла з пам'яті»

– **Березень**

- Презентація книжкової виставки та лекція-розповідь «Громадські та політичні діячі: від священнослужителів до дисидентів та поетів».

– **Квітень**

- Історична година «Україна, книгодрукування рідною мовою – наша пам'ять, наша гордість»;
- Презентація книжкової виставки «Світова слава української науки».

– **Травень**

- Історичні та поетичні читання «Пам'ять наша, слава наша, слава України»;
- Презентація виставки «Праведники народів світу – України громадяни» та демонстрація документальних фільмів «Праведники» режисерки Марини Дубровіної, «У темряві» Агнешки Голланд.

– **Червень**

- Презентація виставки «Видатні державні, громадські та політичні діячі України – лідери нації: незалежність понад усе».

– **Липень**

- Презентація книжково-ілюстративної виставки про медичних працівників «Найблагородніша професія» та лекції у межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» – «Психічне здоров'я в умовах війни: як зберегти рівновагу»;
- Презентація документальної виставки у межах Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року – «Безбар'єрність у дії: рівні можливості для кожного»; презентація кращих практик бібліотек – «Доступність без меж».

– **Серпень**

- До Дня Незалежності України, Дня Державного Прапора України презентації виставок: «Синьо-жовті барви свободи: історія українського прапора», «Незалежність України: вчора, сьогодні, завтра».
- Презентація книжкової виставки до Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України «Уклін Героям: Світло незгасної мужності» та перегляд художнього фільму «МІФ» режисерів Леоніда Кантера та Івана Ясного про українського оперного співака (позивний «Міф»), кавалера ордена «За мужність» І ст., Героя України Василя Сліпака, який загинув на Донбасі під час бою у 2016 році.

– **Вересень**

- **Всеукраїнський день бібліотек.**

- 160-річчя від дня народження видатного українського історика, громадського і політичного діяча, академіка, одного із ключових творців української національної державності М. С. Грушевського (29 вересня);
- XXX обласний літературний фестиваль «Безмежність української книги» пам'яті Михайла Грушевського – «Код Грушевського: історія як основа держави».

До 160-річчя від дня народження Михайла Грушевського Одеська обласна універсальна наукова бібліотека імені М. С. Грушевського рекомендує:

1. Презентація книжково-документальної виставки «Михайло Грушевський: творець української історичної науки і державницької ідеї»

Розділи виставки:

- «Шлях життя і служіння Україні» (біографія, родина, освіта, формування світогляду).
- «Історик європейського масштабу» («Історія України-Руси», методологія історичних досліджень);
- «Голова Центральної Ради» (Українська революція 1917–1918 рр.; Універсали Центральної Ради; ідеї української державності);
- «Публіцист, літератор, громадський діяч» (статті, есеї, політичні тексти, роль у національному відродженні);
- «Михайло Грушевський у спогадах сучасників» (листування, мемуари);
- «Спадщина Грушевського в сучасній Україні» (наукові дослідження, музеї, пам'ятники, вплив на сучасну історичну науку).

2. Віртуальні виставки:

- «Михайло Грушевський «Історія України-Руси»: до річниці виходу у світ першого тому фундаментальної праці видатного українського вченого»
<https://massovoodessa.blogspot.com/2023/07/125.html>;

- «Видатні родини в багатовіковій історії України»
https://massovoodessa.blogspot.com/2022/07/blog-post_16.html;
 - «Михайло Грушевський – фундатор української державності: до 150-річчя від дня народження»
<https://massovoodessa.blogspot.com/2016/09/150.html>;
 - «Михайло Грушевський: 7 відомих і маловідомих фактів»
<https://massovoodessa.blogspot.com/2021/09/7-155.html>).
3. Лекція «Історик на чолі держави: феномен Михайла Грушевського»
 4. Історична вікторина «Грушевський: від А до Я»
- **Жовтень**
 - **Презентація** книжкової виставки про видатних педагогів минулого та сучасності «**Педагогічна слава України: пам'ять минулого, творці майбутнього**»; лекції та бесіди про історію освіти в Україні та сучасні досягнення педагогів; вечір спогадів про вчителів; поетичний вечір.
 - **До 450-річчя Острозької академії – першого закладу вищої освіти у Східній Європі** пропонуємо проведення наступних заходів:
 1. Презентація книжкової виставки «**Острозька академія: 450 років служіння освіті, науці й українській культурі**»
Розділи виставки:
 - «**Князь Костянтин Острозький – фундатор академії**» (біографічні матеріали, княжі роди Острозьких в історії України);
 - «**Острозька академія XVI століття: освіта європейського рівня**» (trivium і quadrivium в структурі навчання; місце академії в освітньому просторі Європи);

- «**Острозька Біблія – духовний і культурний феномен**» (історія видання 1581 року; Іван Федоров і острозька друкарня; значення Біблії для української культури);
- «**Спадщина Острозької академії в сучасній Україні**» (Національний університет «Острозька академія» сьогодні).

2. Віртуальні виставки:

- «**Князь Василь-Костянтин зі славетної династії Острозьких: 500 років від дня народження відомого політичного, культурного і релігійного діяча, мецената**»
<https://massovoodessa.blogspot.com/2026/01/500.html>;
- «**Видатні родини в багатовіковій історії України**»
https://massovoodessa.blogspot.com/2022/07/blog-post_16.html;
- «**5 видатних імен з історії українського друкарства**»
<https://massovoodessa.blogspot.com/2023/06/5.html>.

2. Лекція «**Острозька академія в контексті європейського Ренесансу**».

3. Вікторина «**Що ти знаєш про Острозьку академію?**».

- День захисників і захисниць України – державне свято, що відзначається з 2023 року щорічно 1 жовтня, в день Покрови Пресвятої Богородиці, вшановуючи всіх, хто захищає Україну, як чоловіків, так і жінок. Це свято символізує мужність, незламність українського духу та вшановує пам'ять полеглих воїнів, підкреслюючи важливість оборони Батьківщини для всіх поколінь.

Радимо підготувати книжково-документальні виставки: «**Їхня відвага – наша свобода**», «**Герої нескореної України**», «**На захисті держави: від героїв УПА до сучасних воїнів**», а також провести лекції, літературні вечори, поетичні читання та презентації, присвячені героям минулого і сучасності, зустрічі з військовими;

– **Листопад**

- У листопаді радимо організувати літературні вечори, присвячені видатним письменникам, поетам та літературознавцям, оформити книжкову виставку «Українська література в історичному контексті». Особливу увагу слід приділити представникам «Розстріляного Відродження», зокрема постаті Олени Теліги – видатної української поетеси, літературознавиці та активній діячці українського національного руху, яка стала символом незламності та боротьби за національні ідеали – поетичний вечір «Олена Теліга: незламний дух нації».

– **Грудень**

- У грудні радимо розповісти про видатних меценатів та підприємців, кобзарів і архітекторів, священників і істориків, фольклористів та економістів, життя та діяльність яких варто представити в комплексі під назвою «Вони прославили державу Україна».

Особливу увагу слід приділяти популяризації ювілеїв, зазначених у Календарі знаменних і пам'ятних дат Одещини на 2026 рік. Щомісяця рекомендується проводити виставки документів під назвою «Вони прославили наш край».

Методична діяльність бібліотек набуває особливої ваги: саме вони мають стати осередком активної популяризації видатних особистостей та організації інформаційної та культурної роботи в громадах, формуючи гордість та знання про свій край.

СЕНСИ ЧАСУ: ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ У ДАТАХ [Текст] : метод. пропозиції культур.-просвіт. діяльності б-к щодо визнач. подій 2026 р. / Департамент культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одес. облдержадмін. ; Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського ; [упоряд. Ю. С. Амеляченко ; комп'ют. набір Ю. С. Амеляченко ; заг. редагування: О. А. Булгакова, О. М. Ласкевич ; верстка О. М. Ласкевич ; відп. за вип. О. А. Булгакова]. – Одеса, 2026. – 12 с. – 15х21,5. – 40 прим.: б. ц.

© ООУНБ ім. М. Грушевського, 2026
© Амеляченко Ю. С. упорядкування, 2026
Зам. № 5 від 11.01.2026 р.